

Torah from Around the World

*Het is niet aan jou om het werk te volbrengen,
maar ook niet om je eraan te onttrekken.*

Pirké Avot 1:17

Sjabbat 17 december 2022/ 23 Kislev 5783, Wajesjev, Beresjiet /Genesis 37:1 - 40:23

Tanach blz. 75 - 83

Haftara: Amos 2:6 - 3:8

Tanach blz. 1167

Vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: **Rabbi Dan Moskowitz** is senior rabbijn bij Temple Sholom in Vancouver, BC, en auteur van "The Men's Seder" (MRJ Publishing). Rabbi Moskowitz is ook voorzitter van de Reform Rabbis of Canada. Zijn geschriften en perspectieven op het jodendom verschijnen internationaal in vooraanstaande gedrukte en digitale media.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/who-supporting-cast-story-your-life>

**Wie zijn de bijrol acteurs in het verhaal van
jouw leven?**

Ik ben rabbijn vanwege een spelletje verstoppertje dat ik in het vakantiekamp speelde met een rabbijn die meer dan drie keer zo oud was als ik. Ik vond liefde en geluk en mijn levenspartner, omdat mijn beste vriend en mijn familie mij door een heel moeilijke tijd hielpen. Ik overleefde de sociale snelkookpan van de middelbare school omdat mijn leraar houtbewerking persoonlijk geïnteresseerd was in mijn welzijn. Ik leef vandaag nog, geloof ik oprecht, omdat een anonieme man me in Manchester terug op de stoeprand trok toen ik op het punt stond het tegemoetkomende verkeer in te stappen (ik keek, volgens Britse verkeersregels, in de verkeerde richting).

We hebben allerlei namen voor deze mensen in ons leven. Sommigen noemen ze beschermengelen, sommigen noemen ze helden, en onze traditie noemt ze *sjlichim*, "boodschappers" of "afgezanten" van God. Ik noem ze "acteurs in bijrollen". Een rabbijn, een vriend, familie, een leraar en een anonieme man in de film die mijn leven is: dit zijn de mensen die me in staat hebben gesteld een hoofdrol te spelen! Dit zijn de mensen die, al dan niet opzettelijk, op het juiste moment het traject van mijn leven een duwtje in de rug hebben gegeven en op koers hebben gehouden, of in een nieuwe en betere richting hebben gestuurd. Als prijzen zouden worden gegeven aan ondersteunende acteurs in het leven, net zoals aan filmacteurs, dan zouden ze allemaal een Oscar verdienen voor de rollen die ze speelden en voor hoe het spelen van hun rol mij in staat stelde de mijne te spelen.

Wie zijn de bijrol acteurs in jouw leven? Wie zijn de mensen, vroeger of nu, die jou op kritieke kruispunten in je levensreis aanwijzingen gaven, je hand vasthielden en een stukje van de reis met je meeliepen? Wie zijn de mensen zonder wie, bij nader inzien, alles anders zou zijn en zoveel niet mogelijk zou zijn geweest?

Sta even stil bij het verhaal van Joseef en zijn veelkleurige mantel in de sidra van deze week, Wajesjev.

Hier ontmoeten we Joseef, zoon van Jaäkov, kleinzoon van Jitschak, achterkleinzoon van Avraham die, naar alle maatstaven, een hoofdrolspeler is in de geschiedenis van het Joodse volk. Joseef is naar mijn mening de op één na meest cruciale persoon in de Joodse geschiedenis. De meest cruciale is een man wiens naam we niet kennen en die de Tora niet vermeldt, maar wiens rol als bijrol acteur in een scène uit het leven van Joseef de loop van de Joodse geschiedenis verandert.

In de sidra van deze week gaat Joseef op zoek naar zijn broers die in het veld zouden moeten zijn om de kudde te hoeden. Hij zoekt op alle gebruikelijke plaatsen, maar kan ze niet vinden. Onderweg ontmoet hij een man wiens naam we nooit te weten komen: de Tora verwijst eenvoudigweg naar hem als *ha-iesj*, "de man" die Joseef in het veld zag ronddwalen (Beresjiet 37:15). Er is hier een toespeling op de naamloze man of engel met wie Jaäkov, de vader van Joseef, worstelde in de vorige sidra, Wajisjlach. We merken op dat wanneer de Tora een personage niet bij naam noemt, dat personage soms een centrale rol gaat spelen in het zich ontvouwende verhaal.

Zo is het ook in dit geval. De man ziet dat Joseef verwaald lijkt te zijn en komt naar hem toe. Hij vraagt: "Wat zoek je?" Joseef antwoordt: "Ik ben op zoek naar mijn broers. Kunt u me zeggen waar zij het vee aan het weiden zijn?" (zie Gen. 37:15-16).

De naamloze man herinnert zich dat hij de broers van Joseef heeft gezien en hen heeft horen zeggen dat ze naar een plaats genaamd Dotan zouden gaan. Op advies van de anonieme man zoekt Joseef daar naar zijn broers en vindt ze. Schokkend genoeg zijn ze niet blij hem te zien. Ze spannen tegen hem samen, misbruiken hem, dreigen hem te vermoorden en verkopen hem uiteindelijk als slaaf aan een bende reizende nomaden die op weg zijn naar Egypte. Door een reeks gebeurtenissen wordt Joseef, de jongen die zijn broers in een veld zocht, de belangrijkste adviseur van de farao en stijgt hij op naar de één na machtigste positie in heel Egypte.

Ondertussen breekt er hongersnood uit in het Land van Jisraëel, en dezelfde broers worden door de leider van de Jisraëlieten, hun vader Jaäkov, erop uit gestuurd om eten te zoeken. Ze reizen naar Egypte, en deze keer zijn zij het die tot hun verbazing hun broer vinden, niet alleen in leven, maar ook in staat hen te helpen. Na een reeks ontmoetingen omhelst Joseef hen, vraagt naar zijn vader en treft alle voorbereidingen om het hele volk Jisraëel naar Egypte te laten trekken. Zijn positie en macht redden het Joodse volk, en jarenlang hebben ze een goed en voorspoedig leven in Egypte.

Dan komt een nieuwe farao aan de macht die de Jisraëlieten tot slavernij dwingt. Een profeet genaamd Mosje staat op uit hun midden, en door plagen van kikkers, luizen, steenpuisten, etc, de splitsing van de Rode Zee en uiteindelijk het geven van de Tora, keert het volk terug naar het land Jisraël. En dat is zo'n beetje het verhaal van ons volk.

Maar hoe zit het met die naamloze man? Wie of wat was hij?

De commentatoren geven verschillende antwoorden. De 11e eeuwse geleerde Abraham ibn Ezra, leest de tekst van Bersjiet 37:15 met een *psjat*, een "letterlijke" interpretatie en concludeert dat dit een voorbijganger was. Rasji, aan de andere kant, graaft verder en concludeert "Deze [de man] was de engel Gabriël, zoals er staat (Daniël 10:21) 'en de man Gabriël.'" (Rasji op Beresjiet 37:15). Rasji trekt conclusies uit het lidwoord dat wordt gebruikt om 'de' man te identificeren.

Ramban legt uit dat hij een gewone man was (een voorbijganger), maar dat hij onbewust Gods plan vervulde. Hij was eigenlijk door God "gezonden" om Joseef te leiden, hoewel hij zich zelf niet bewust was van de betekenis van zijn daden. In het Hebreeuws betekent het woord *malach* zowel "engel" als "boodschapper", omdat elke *malach*, menselijk of bovennatuurlijk, één van Gods boodschappers is die geactiveerd is om Zijn wil op aarde uit te voeren (zie Ramban op Beresjiet 37:15).

Menachem Mendel Morgensztern van Kotzk, bekend als de Kotzker Rebbe (1787-1859), gaat een heel andere richting uit:

"De engel leerde Joseef dat wanneer iemand afdwaalt in de wegen van het leven, wanneer men vertrappt of neerslachtig is, men zichzelf moet toespreken en voor zichzelf moet verduidelijken wat men werkelijk vraagt / zoekt / tot doel heeft, en wat men werkelijk verlangt, zodat men kan terugkeren en eerst aan zichzelf kan uitleggen wat men nodig heeft."

De Kotzker Rebbe lijkt het niet eens te zijn met Ramban, Rashi en Ibn Ezra en zegt dat het geen voorbijganger, God of een engel is die de weg wijst. Integendeel, hij zegt dat de acteur in de bijrol van dit zich ontvouwende mysterie de innerlijke stem van Joseef was en dat onze innerlijke stem soms onze eigen ondersteunende acteur kan zijn.

Wat of wie hij ook was, zonder *ha-iesj*, de man die Joseef onderweg ontmoette, de man die Joseef vertelde waar hij zijn broers kon vinden, had het allemaal heel anders kunnen zijn.

We weten op het moment zelf nooit welke mensen of gebeurtenissen het belangrijkste en meest transformerend in ons leven zullen zijn, maar achteraf gezien is het overduidelijk. Terugkijkend zijn de stukjes van de puzzel en de paden van ons leven volkomen duidelijk, ook al zitten ze misschien vol met ongemakkelijke waarnemingen.

De sidra van deze week herinnert ons er allemaal aan dat we de acteurs in de bijrollen die ons op ons pad hebben geleid en onze richting hebben aangewezen, moeten identificeren. Het dwingt ons hen te erkennen, te eren en te bedanken - zelfs om ze prijzen te geven - voor de belangrijke rollen die ze hebben gespeeld. Want door dit te doen, leren we nog iets groters: door de transformerende invloed te erkennen van ondersteunende acteurs in ons leven, worden we ons actief bewust van hoe belangrijk wij zijn in het leven van anderen. En beginnen we de capaciteit te waarderen die ieder van ons heeft om onze vrienden, burens en zelfs vreemden te helpen de volheid van het leven te bereiken en te vinden wat ze zoeken.